

Helsingin kaupungin lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (VN/12741/2022)

Helsingin kaupunki kiittää annetusta mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta.

Esityksen lähtökohdat

Helsingin kaupunki pitää tartuntatautilain määräaikaisten covid-19-pandemiaan liittyvien säännösten jatkamista ja esitettyjä muutoksia pääosin perusteltuina luonnoksessa muiden toteuttamisvaihtoehtojen arvioinnin yhteydessä esitetyin perustein (s. 13–14). Varautuminen tilanteen uuteen heikentymiseen vaatii tehokkaita työkaluja, joita voidaan tarvittaessa ottaa käyttöön.

Kuten THL on lausunnossaan todennut (s. 6), epidemian kehittymistä arvioitaessa on hyödyllistä erottaa tartunnat ja niiden seuraukset – vakavat tapaukset, jotka voivat vaatia sairaalahoitoa tai johtaa kuolemaan. Tämä ero on syytä ottaa lähtökohdaksi myös torjuntatoimia arvioitaessa. Tulevan varautumisen yleiseksi strategiseksi lähtökohdaksi tuleekin asettaa vakavien covid-19-taudinkuvien torjunta.

Myös näiden säännösten jatkamisen nimenomaiseksi tavoitteeksi tulisi ottaa vakavien taudinkuvien torjunta, ei torjuntatoimien käyttö tilanteessa, jossa tartunnat ”lähtisivät uudelleen nousuun” (s. 8).

Alkuvuodesta 2022 koronatartuntoja on ollut määrällisesti selkeästi eniten, mutta vakavien tapausten suhteellinen osuus on erityisesti hyvän rokotussuojan ja muun saavutetun immunitietin myötä laskenut voimakkaasti. Yleinen (kaikkien) tartuntojen torjunta voi olla jossain tilanteessa tarpeen vakavien taudinkuvien torjumiseksi. Todennäköisempänä voidaan kuitenkin pitää sitä, että vakavien taudinkuvien torjuntaa voidaan tehdä varotoimin, joiden tavoitteena ei ole pitää kaikin keinoin tartuntojen määrää mahdollisimman alhaisena.

Laajoihin kohtaamisia estäviin rajoitustoimiin, tehostettuun suojautumiseen ja laajamittaiseen testaamiseen sekä jäljittämiseen tulisi palata vain hyvin rajatuissa tilanteissa. Näitä voisivat olla:

- viruksen muuntuminen tavalla, jossa saavutetulla väestötason immunitetilla ei olisi enää juurikaan merkitystä vakavan sairastumisen kannalta ja/tai
- vakava sairastuminen olisi laajamittaista ja/tai
- taudin vakavat seuraukset kohdistuisivat laajalti myös muihin kuin infektioautien vakaville seuraamuksille valmiiksi alttiisiin henkilöihin.

Terveysturvallinen maahantulo

Rajojen terveysturvallisuutta koskevien säännösten jättäminen lakiin voidaan nähdä perusteltuna, vaikka niiden vaikuttavuus epidemian hallinnassa on saattanut perustua lähinnä kontaktien vähentymiseen matkustamisen yleisen vähenemisen myötä. Siksikin on tärkeää, että mahdolliselle säännösten toimeenpanolle asetetaan riittävän korkea kynnyks.

Säännösten voimaannpano edellyttää, että toimia voitaisiin pitää välttämättömänä epidemian leviämisen sekä väestön terveyden vaarantavan vakavan terveydenhuollon ylikuormittumisen ehkäisemiseksi. Voimaannpanon tulisi Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan edellyttää epidemian leviämisen ehkäisyn sijaan vakavien taudinkuvien ehkäisemistä, jotta rajatoimien käytölle olisi riittävät perusteet. Tällaisessa tilanteessa on toisaalta selvää, että sekä testauskapasiteettia että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökuntaa tarvitaan muualla kuin tarkastamassa ja testaamassa matkailijoita rajoilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon niukkaa resurssia ei tulekaan käyttää toimiin, jotka voidaan hoitaa tehokkaasti muilla tavoin.

Helsingin kaupunki on toistuvasti kiinnittänyt huomiota siihen, että maahan tulijalle ei pitäisi tarjota testausmahdollisuutta. Suomen tulisi velvoittaa muiden maiden tapaan matkustajaa itseään huolehtimaan, että hänellä on ajantasainen rokotussuoja, todistus sairastetusta taudista tai tuore negatiivinen testitulos saapuessaan Suomeen.

On myös huomattava, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökuntaa ei pystytä kovin nopeasti siirtämään takaisin rajanylityspaikoille, kun rajojen terveysneuvonnan ostopalvelusopimuksista nyt luovutaan. Tämän tulee vaikuttaa myös voimaannpanon arvioinnissa. Mitä myöhemmin toimet päästään käynnistämään sitä vaikuttamattomammaksi ne jäävät. Jos uusi viruskanta on jo levinnyt maansisäisesti, myös rajoitusten vaikuttavuus ja terveyshyöty jäävät vähäisiksi. Kesän matkailun myötä uusia variantteja tulee maahan joka tapauksessa.

Tehdyt muutosehdotukset säännösten sisältöön ovat sinänsä kannatettavia. Maahan saapumisen jälkeen tehtävästä testistä luopuminen on perusteltua.

Alueellinen toimivalta ja rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteiden keskittäminen yhdelle toimijatasolle on perusteltua. Se mahdollistaa eri rajoitustoimenpiteiden tasapainoisemman ja yhdenvertaisemman käytön esitysluonnoksessa kuvatulla tavalla. Aiemmat vaiheet epidemiassa ovat osoittaneet, että kaikkia rajoituksia ei ole päästy käyttämään oikea-aikaisesti. Tähän on vaikuttanut jo se seikka, että ravintolarajoitusten voimaan saattaminen on vaatinut erillistä asetusta.

Selvää on, että vaikka toimivalta rajoitustoimenpiteistä siirretään alueille, on valtion huolehdittava edelleen mahdollisista rajoitusten aiheuttamista elinkeinotoiminnan taloudellisten kompensatioiden tarpeista.

Tervetulleena voi pitää myös muutosta, jolla mahdollistetaan tarvittaessa erilaisten tilojen asiakas- ja osallistujamäärien viranomaislähtöinen säätely (ehdotettu 58 c §). Tämä tekee säätelystä tehokkaampaa sekä mahdollistaa eri toimijoiden yhdenvertaisemman kohtelun. Se antaa myös mahdollisuuden tehokkaan lievemmän keinon käyttöön ennen kuin ryhdytään sulkemaan tiloja kokonaan ehdotetun 58 e §:n nojalla.

Asiakastiloja koskeva päätös (58 c §) saadaan jatkossa tehdä vain tilanteissa, joissa se on välttämätöntä joko vakavan terveydenhuollon kuormittumisen ehkäisemiseksi tai vakavan terveyden ja hengen vaaran ehkäisemiseksi. Toimenpiteiden käytön edellytysten tiukentaminen on perusteltua.

Myös tilojen sulkemista koskevien päätösten edellytysten sitominen suoraan vakavaan terveysvaaraan on perusteltua.

Lisäksi todetaan, että ehdotetussa 58 f §:ssä tarkoitetun toiminnanharjoittajan suunnitelman laatu- ja laajentamisen laajentaminen kattamaan myös suoraan lain nojalla vaadittavien hygieniatoimien toteuttamistavat (ehdotettava 58 b §) on kannatettavaa.

Ehdotetussa 58 a §:ssä lienee vielä kirjoitusvirhe. ”Jos edellytykset eivät enää täyty, on viranomaisen viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin **58 a §:n** ja siihen liittyvien päätösten **kumoamiseksi**.”

Koronatodistuksen käyttö

Mahdollisuudesta koronatodistuksen eli niin sanotun koronapassin edellyttämiseen ei ole syytä kokonaan luopua.

Helsingin kaupunki ehdottaa säännöksen jättämistä lakiin samalla säätelymekanismilla kuin rajaturvallisuutta koskevia säännöksiä. Koronatodistus voitaisiin ottaa käyttöön rajoitusten vaihtoehtona erillisellä voimaannpanolailla, mikäli sillä voitaisiin vaikuttaa myönteisesti tilojen terveysturvallisuuteen. Tällä voisi olla merkittävä vaikutus etenkin tapahtuma- ja kulttuurialan sekä ravintoloiden toimintaedellytyksiin.

Helsingin kaupunki kiinnittää vielä huomiota siihen, että erilaisten päättyvien säännösten osalta olisi ollut tärkeää erikseen perustella säännösten päättymisen peruste. Ns. koronavilkun käyttömahdollisuuden, joukkoliikenteen matkustajamäärien väliaikaisen rajoittamisen ja koronatestin järjestämisvelvollisuutta koronatodistuksen saamiseksi koskevien säännösten päättämisestä Helsingin kaupungilla ei sinänsä ole lausuttavaa.

EU:n digitaalinen koronatodistus

On mahdollista, että tarve koronatodistukselle matkustamisessa jatkuu. Ulkomailla saatujen rokotusten ja sairastettujen tautien kirjaamisen ja niihin liittyvien hallintopäätösten säätäminen kuntien vastuulle ei kuitenkaan ole onnistunut ratkaisu. Käsittelyn keskittäminen olisi perusteltua jo käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi.

Kunnat ovat lain voimaan tultua saaneet hyvin niukalti valtakunnallista ohjeistusta erilaisiin ongelmatilanteisiin eivätkä käytännössä mitään ohjausta todistusten luotettavuuden arviointiin. Ohjeiden ja tulkintojen tekeminen lukuisissa eri paikoissa ei ole resurssien järkevää käyttöä. Todistusten myöntäminen vaatii Helsingissä erillistä työvoimaa ja asiaan liittyvät monimutkaiset kysymykset työllistävät jatkuvasti myös muita asiantuntijoita ja esihenkilöitä.

Nyt lakiin lisättäväksi ehdotettu sairastetun taudin todistusten kirjaamisvelvollisuus monimutkaistaa tilannetta entisestään. Suomessa kotitestin tulosta ei hyväksytä viralliseksi testitulokseksi, mutta useissa EU-maissa näistä kirjoitetaan lääkärintodistuksia. Erilaisia vapaamuotoisia lääkärintodistuksia ja tekstiviestejä tullaan tarjoamaan todistukseksi, mikäli asiaa ei lainsäädännössä tai esitöissä määritellä tarkemmin. Lain vaatima todistuksen luotettavuuden arviointi tulee olemaan käytännössä mahdotonta eikä Suomessa taudin sairastaneita kohdella yhdenvertaisesti.

Valvontasäännökset

Päätösten täytäntöönpanoa koskevaan ehdotettuun 91 §:ään tulee lisätä viittaus myös 59 c §:ään, jossa säädetään valvontaviranomaisten antamista määräyksistä ja pakkokeinoista. On tärkeää, että valvontaviranomaisen antamat määräykset ja kiellot ovat täytäntöön pantavissa muutoksenhausta huolimatta johtuen päätösten kiireellisestä luonteesta.